

SAİT FAİK ABASIYANIK

Türk Edebiyatı / Öykü

Lüzumsuz
Adam

Sait Faik Abasıyanık, 18 Kasım 1906'da Adapazarı'nda doğdu, çocukluk yıllarını Karamürsel ve Adapazarı arasında geçirdi. İlkokula Rehber-i Terakki'de başlayan Sait Faik, ailesinin İstanbul'a taşınmasıyla İstanbul Erkek Lisesi'ne devam etti. Ancak toplu bir disiplin cezası nedeniyle Bursa Erkek Lisesi'ne nakledildi ve 1928 yılında buradan mezun oldu. İlk öyküsü "İpekli Mendil"i Bursa'da, bir edebiyat dersi ödevi olarak yazdı.

1929'da "Uçurtmalar" başlıklı yazısı *Milliyet* gazetesinde yayımlandı. İstanbul Darülfünunu'nda (günümüzde İstanbul Üniversitesi) birkaç yıl edebiyat okuduktan sonra Fransa'ya giderek Grenoble Üniversitesi'nde bir süre eğitim aldı. Ancak akademik disipline pek de uygun olmayan mizacı, onu bambaşka yollara sürükledi. 1934'te İstanbul'a döndü ve öyküleri *Varlık*, *Ağaç*, *Servetifünun-Uyanış*, *Ses*, *Yeni Ses*, *Yaprak*, *Yenilik* gibi dergilerde yayımlanmaya başladı. İlk kitabı *Semaver*, 1936'da yayımlandığında Türk hikâyeciliğine yeni bir soluk getirmişti. Ardından *Sarnıç* (1939) ve *Şahmerdan* (1940) gibi eserleriyle edebiyat dünyasında kendine özgü bir yer edindi.

Babasının 1938'de vefatından sonra, annesiyle birlikte Burgazada'daki köşke yerleşti. Bu küçük ada, onun edebiyatındaki insan ve doğa gözlemlerinin en büyük ilham kaynaklarından biri oldu. İstanbul'un kenar mahallelerinden balıkçılara, esnaftan ada sakinlerine kadar herkes, onun öykülerinde birer kahramana dönüştü.

1940'lı yıllarda siroz hastalığına yakalanan Sait Faik, bu zor süreçte rağmen yazmaktan vazgeçmedi. Öykülerinde İstanbul'un ve insanının renklerini anlatmayı sürdürdü. 1953'te Amerika'daki Mark Twain Derneği'ne onur üyesi seçilerek uluslararası takdir kazandı. Ancak yaşamı, 11 Mayıs 1954'te, henüz 48 yaşındayken sona erdi.

Vasiyetiyle eserlerinin telif haklarını ve malvarlığını Darüşşafaka Cemiyeti'ne bağışladı. Onun anısını yaşatmak amacıyla 1955'ten itibaren "Sait Faik Hikâye Armağanı" düzenlenmeye başlandı. Bu ödül, Türk öykücülüğüne yıllardır değerli isimler kazandırmaya devam ediyor.

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Semaver
Son Kuşlar
Alemdağ'da Var Bir Yılan
Bütün Öyküleri

LÜZUMSUZ ADAM

Yazan: Sait Faik Abasıyanık

Yayına hazırlayan: Senem Kale

Yayın hakları: © 2025 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Ocak 2025 / ISBN 978-625-6162-98-3

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı ve sayfa uygulama: Gökçen Yanlı

Baskı: Yıkılmazlar Basın Yayın Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.

15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B Güneşli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 45464

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Lüzumsuz Adam

Sait Faik Abasıyanık

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

İçindekiler

Lüzumsuz Adam.....	9
Ben Ne Yapayım?.....	19
Birahanedeki Adam.....	23
Mürüvvet.....	27
İp Meselesi.....	35
Menekşeli Vadi.....	41
Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür.....	49
Kaçamak, Papağan, Karabiber.....	57
Bacakları Olsaydı.....	65
Ayten.....	71
Papaz Efendi.....	75
Bir Külhanbey Hikâyesi.....	83
Kameriyeli Mezar.....	89
Hayvanca Gülen Adam.....	97

Lüzumsuz Adam

Ben bir acayip oldum. Gözüm kimseyi görmüyor, kimsenin kapımı çalmasını istemiyorum. Dünyanın en sevimli insanları olan posta müvezzilerinin bile... Mahallemden pek memnunum. Yedi senedir çıkmadım oradan desem yeri. Hiçbir dostum da nerede oturduğunu bilmiyor. Mahallem dediğim; şu yedi senedir –üç ayda bir Karaköy’e inip dükkân kirasını almak bir yana– yaşadığım yer, üç dört sokak içindedir.

Mahallem birbirine muvazi¹ üç sokakla, bu sokakları diklemesine kesen bir diğer sokak, bir de bunlardan bütün bütüne bağımsız –ama sokak sayılmayacak kadar dar, kısa– benim sokağımdan ibarettir. Ben bu sokaklara, önemliliklerine göre, 1, 2, 3, 4 numaralarını taktım. Kendi sokağım numarasızdır. Onu numaralamaya elim varmadı.

Oturduğum apartmanın altında bir sütçü, onun karşısında iki marangoz vardır. Marangozlara hiç işim düşmedi. Nasıl geçindiklerine şaşar kalırım. Akşamlara dek uğraşırlar. Demek herkes benim gibi değil: Öyle ya, tam kırk sekiz senedir marangoza işim düşmesin.

İstanbul’da marangoza işi düşecek insanlar olmasına şaşar kalırım. Hem de şu İstanbul denilen yerde kim bilir kaç marangoz vardır?

Sabahları kalktım mı koşarım doğru bir kahveye. Bu kahve tertemiz, yedi-sekiz masadan ibarettir. Sessiz insanlar gelir gider. Bir köşede bezik, kaptıkaçtı, satranç oynarlar. Sahibi Frenk’le Ya-

1. Paralel.

hudi kırması bir hatundur. Dünyalar kadar iyi kadındır. Kahvesi-
ne girer girmez:

“Bonjour² madam” derim.

“Bonjour mösyü” der, “komantalevu?”³

Lazım gelen cevabı veririm. O, bu cevapla kanmaz. Bana Fransızca herhalde pek hoş lakırdılar eder. Kimini anlar, kimini anlamam. Ne kadar vıy⁴ demek lazımsa der, bu vıy’ların arasına kaymasın diye iki tane de no yerleştiririm. Rahat rahat anlaşılır. Elime Fransızca bir mecmua sıkıştırır. Ben de resimlerine bakar, anlayamadığım kelimeleri bir yere yazar, eve gidip lügata baktıktan sonra da anlar, ertesi sabah gelip de mecmuayı yeniden okuduğum zaman “vay anasını” derim.

Madam:

“Ön kapuçına?..” der.

Ben:

“Peki” derim önce.

Sonra Fransızca olsun diye sesay⁵ yapıştırırım. Madam pek sevinir. Başlar kapuçinasını nasıl yaptığını Almanca anlatmaya:

“... ”

On bire doğru küçük yokuşu çıkar, tramvay yoluna varır, sola döner, on beş adım atar, bir kütüphanenin önüne düşerim. Oradan Fransızca resimli mecmua satın alırım. Koltuğun altında mecmua, kütüphaneden çıkar çıkmaz hemen dalarım bizim sokağa. Oh! Ne rahatımdır girer girmez. İnsanları başkadır bizim sokağın; bu tramvay yolu insanına benzemez. Korkarım bu tramvay yolu insanından.

Çoğu gün canım yemek istemiyor şimdi. Bizim mahallede bir işkembeci vardır. Temiz adam, çorbası da iyidir. Dükkânı öteki

2. Fr. Günaydın.

3. Fr. Comment allez vous, “Nasılsınız?”

4. Fr. Oui, “Evet.”

5. Fr. C’est ça, “İşte bu.”

pis işkembeci dükkânlarına benzemez. Kâseleri antika, işkembesi de kar gibi beyazdır.

“Terbiyeli mi olsun, Mansur Bey?” der.

“Terbiyeli olsun, Bayram” derim.

İsmi ister Bayram, ister Muharrem olsun, her işkembeci benim için Bayram’dır.

“Sirke, sarımsak koyayım mı, Mansur Bey?”

“Koyma bugün. Evvelsi gün biraz dokandı, gaz yaptı. Bir limon alsın çocuk, sıkıver.”

“Sizin geçen günkü limonun yarısı duruyor.”

“Yok be?”

Bayağı, çocuk gibi sevinirim limonun yarısının durduğuna. Bayram da bayağı çocuk gibi limonu sakladığına, beni sevindirdiğine sevinir.

“Hepsini sıkayım mı yarım limonun Mansur Bey?”

“Sık, sık, Bayram! Ekşi ekşi olsun şöyle.”

Ekşi ekşi çorbayı içer, odama çıkarım. Kamusu Fransevi⁶ karşımda, satın aldığım mecmuanın resim altlarını Türkçe edeyim derken uyuyakalırım. Elifi elifine dört buçukta uyanırım. Dört buçuk gezinti saatimdir. Evimden çıkar, sağa sapar, bir numaralı sokağı geçer, tramvay yolunu geçmeden sol yaya kaldırımından hızlı hızlı yürür, hemen soldaki bizim bir numaralı sokağa paralel iki numaralı sokağa sapıveririm.

Bu sokak çamurlu, dar, pis bir sokaktır. Sağ tarafta bir bar, sonra bir ekmekçi, ekmekçiden sonra bir lokanta gelir. Bana da öyle gelir ki, bu lokantada memnu⁷ meyvelerle yemekler satılır. Her akşam aynı melankolik, garip adamlarla kadınlar geliyor. Belki de kurbağa, fare, karga, kedi, köpek, insan eti yiyorlar. Orayı da geçince bizim sokağın başına çıkmış olurum. Sağa döner, yemişçi kadına, “Merhaba” derim. “Merhaba bey!” der. Gözleri

6. Şemseddin Sami’nin yazdığı Fransızca-Osmanlıca resimli sözlük.

7. Yasak.

pek güzeldir. Sağdaki sokağa sapıp sapmamakta tereddüde düşerim. Neden mi?

Anlatayım: Bu her akşamki gezintilerimden birinde... İnsan gezinirken etrafına bakacak, yolda durup vitrin seyredecek, birinin yüzüne bakacak, ağır ağır yürüyecektir elbette. Bütün bunları yapamam işte. Bu sokağa girince hızlanır, önüne bakarak yürür, kızgınmışım, bu sokaktan geçmeye de mecburmuşum gibi yaparım. Neden mi? Ben de onu anlatacaktım:

Efendim, buradaki evlerin birinde ağzı burnu yerinde (bir gözünde tavukkarası vardır ama zararı yok!), eski kadınların dediği gibi, ellerinin üstüne fındık oturtulacak kadar yumuk yumuk elli, büyük büyük memeli, entarisinin göğse açılan yerinde hafifçe kirli esmer bir ayrılıp birleşme, hoppa mı hoppa bir Yahudi kızcağızı vardı. Çift kanatlı bir pencerenin önünde oturur, bir şeyler dikerdi. Bazen kapının önüne çıkar, saatlerce sağa sola bakar, adam bulursa çene çalardı. Bir de kalın kalın, yere sağlam sağlam basan bacakları vardı. Yahudi'nin esmeri de başka türlü güzel oluyor... ne öpmek isterdim bacaklarından şu kızı bir defacık ömrümde.

Bir gün mahut⁸ sokağı aşağı doğru inmeye başlamıştım. Yahudi kızı kapının önündeydi. Karşındaki marangoz da kapısının önünde. Tam hizalarına gelince marangoz karşıma dikildi:

“Bana baksana” dedi, “lop incir! Bir daha buradan geçersen gözünü patlatırım!”

O günden sonra bu sokaktan geçmek dileği de benim için dayanılmaz bir şey olmaya başladı. Ama ilk günleri akşam gezintilerimde oradan geçmek arzusuna dayanmak için ne çarpıntılar geçirmedim! Ha şimdi patlatacak gözümü marangoz, ha şimdi!.. Ne günlerdi o günler!.. Senelerden beri bu nevi çarpıntılara yürümeğimi kapamıştım. Nabzım günlerce bir tek vuruş fazla atmazdı. Onu da sayardım: Hep altmış üç, hep altmış üç. Altmış ikiye indiği de olurdu. “Yürürken normalini bulur” derdi bir doktor

8. Adı geçen, bilinen.

arkadaşım. Durup da sokakta nabzımı sayamam ya!.. Ama şöyle bir dinlenip bir kapuçına çektim, sağda solda bana bakan insan görmeyince, gizlice saatimi çıkardım mı tamam: Altmış üç. Ne bir kadın yüzüme bakar, ne bir portakalın beş kuruştan yirmi beş kuruşa fırlaması beni ilgilendirirdi. Beş kuruşa yerdim. Yirmi beşe portakala da veda! Üç numaralı sokağa da, İstanbul'a olduğu gibi, darıldıktan sonra, akşam gezintilerim bir zaman tadını kaybetti. İki sokak içinde mahpus gibi oldum. Ama sıkılmadım. Mahallem gerçi sakindir, sakindir ama civcivli de bir mahalledir. Oturanların yarısı Levanten'le Yahudi olan bir mahallede civciv olmaz olur mu? Hele Yahudiler!.. Ne iyi, ne tatlı, ne civcivli, ne hayatı sever insanlar!.. Mahallemin Yahudileri öyle pek zengin takımı değil, daha doğrusu benim zenginlerle alışverişim yok. Portakalcım benden kırk para fazla kopardığı gün dünyanın en sevimli insanıdır. İsmi de, Salomon'dur. Pahalı bulup da bir şey almadığım zaman arkamdan ne fena fena bakar, ne de olmayacak bir fiyat verdiğim zaman homurdanır. Aksine bana hak verir.

Akşam olur. Akşamın olduğunu bizim madamın pastanesinin camlarına dallı bir perde çekilince anlarım. İçerinin tatlı sarı ışığı yanar. İlk madam yakar elektriğini. Sonra Salomon mumunu diğer portakal sandığına. Sonra lakerdacı 300 mumluk ampulünün kordonunu prize geçirir. Siklamen renkli kırmızı soğan kesilince dudak boyası, tırnak cilası güzelliğiyle parlar. Lakerda, şişman, esmer bir Rum kadının kaba ve oyluk etleri gibidir!..

Meyhaneden çıkınca yanıma, bırakılmak istenen metresler tahlihsizliğiyle sokağım sokulur. Zavallı sokağım!

Bir numaralı sokakta iki tane sazlı meyhane vardır. Onların önünde taksiler bekler. Taksilerin arasında şoförler, orospular gezinir. Otomobillerin önündeki hep yıldırım düşmesin diye takılmış bir paratonerdir sandığım, anten olduğunu öğrendiğim halde gene ilk görüşte aldandığım, o beyaz parlak maden sopa yağmurda bir şimşek gibi parlar.

Kocaman hayvan otomobilin bu ufacak kuyruğunu; onun is-
terik, tehditkâr sallanışını pek severim. İşkembecinin karşısın-
da yağmurun altında durur, şapkamı kulaklarıma geçirir, sanki
uzak bir kadınsız memleketten buralara düşmüşüm de beraber
geceyi geçirecek, derdimi paylaşacak bir kadın arıyormuşum gibi
kocamanlaştığını tahmin ettiğim fena gözlerimle gelen geçene
bakar dururum...

On dakika sonra benden çok yaşlı bir adam geçer. Bu adam
iri yarı bir adamdır. Kır bıyıklıdır. Saçları hiç dökülmemiştir ama
beyazdır. Şoförler onu görünce:

“Vay bey baba, merhaba” derler.

O:

“Merhaba evlatlar” der!

Sonra Fuzuli’den beyitler okur. Şoförler adam gittikten sonra:

“Okumuş adamdır” derler. “Ama huyu kötü: Küçük kızlara
düşkün. Hem küçük, hem de en adisinden olmazsa alıp gitmez,
enayi!”

Adam karşiki gazinoya yollanır. Az sonra ben de oraya gide-
rim. Üstü başı gayet temizdir. Elleri, saçları, bıyıkları itinalıdır.
Gözüküşü elliden fazla değildir. Küçük şanoda⁹ bir, iki, üç, dört,
beş kadın vardır. Beybaba en gencine diker gözlerini. O kadın
beybabaya kokteyl ismarlatır. İçine dört beş damla tuvalet ispir-
tosu damlatılmış nar şerbeti getirirler. Bir daha getirirler. Adam
ortada hizmet eden yusyuvarlak, gözleri tatlı, sıcak kızı çağırır,
kulağına bir şeyler söyler, sonra artık bu adam uyumaya başlar.
Masaya dirseğini yaslar, uyur. Yalnız, gözlerine siyah gözlük tak-
mış, kısık kadın seslerinin arasına ara sıra çatlak, fakat usule uy-
gun bir ses fırlatan kemancı taksime giriştiği zaman gözünü açar,
“Allah, Allah!” diye haykırır. Garson Bekir anlatırdı: Beraber
gittiği kızların göğsüne başını kor, ağlar, uyur, şarkı söyler, şiir

9. Tiyatro sahnesi.

okurmuş. Bu beş fiilden bir altıncısı (mesela gülmek) hiç olmazmış. Adam sonra gene uyur.

Artık meyhaneye yıldırım gibi giren bir bilmem ne mahallesi-nin meşhur hergelesinin bilmem kim için attığı naraya bile kulak asmaz; meyhanenin birbirine girdiği, Laz meyhane sahibinin bir-iki külhanbeyini yakalayıp sokağa attığı, meyhanenin camının kırıldığı akşamlar o uyur. Hatta bazı geceler, içeriye yağmurla, karla birlikte giren genç irisi, pek şişman, yanakları, boynu, saç, bıyıkları, paltosunun yakası yağ içinde zurnacının pantolonunun düğmelerini ilikleyerek ihtiyar, bitkin hanendelerden birinin boş bıraktığı, yahut onu görünce nezaketen, belki de meslektaşlık gayretiyle kalktığı iskemleye kurulduğu, kurulup da zurnasını korkunç bir sesle üflediği zamanlarda bile uyanmaz. Bu zurnacı, saz yerinin son numarasıdır. Saat on bire doğru gelir. İki kalın, kısa, şişman bacağıın üzerinde vücudunu tarta tarta yürür, yakası kadife paltosunu çıkarır; salonun bir köşesine kor, kör kemancıya selam durur. Dümbelekçi, zurnacının selam durduğunu kör kemancıya fıslar. Yüzü, hanendelerin arkasında pek seyrek görünen kanuncunun biraz evvel tıraş olup şap sürdüğü gergin yüzü birdenbire bir milyon yerinden buruşur... Zurnacımız da sandalyesine oturmuştur. Pantolonunun ön düğmeleri yok mudur? Yoksa şişmanlıktan her zaman mı kopar? Orasından yeşil kaşkolanun püskülleri çıkar. Görenler güler. Gazino sahibi başıyla gözüyle işaret eder. Zurnacı mahcup ayağa kalkar. Dakikalarca arkası müşterilere dönük pantolonunu toplar, gene oturur, bir zaman etrafına bakar. Sonra cebinden bir tabaka çıkarır. Sigara saracak sanırsınız –hayır zurnasının kamış düdüklerinden birini alır, onu yerine kor, ötekini alır, en münasip olanını yahut da en iyisini bu akşam için çıkaracakmış gibi yapar. Ben hep bu sırada kalkarım.

Yedi senedir bu sokaktan gayri, İstanbul şehrinde bir yere gitmedim. Ürküyorum. Sanki döveceklermiş, linç edeceklermiş,

paramı çalacaklarmış –ne bileyim bir şeyler işte– gibime geliyor da şaşıyorum. Başka yerlerde bana bir gariplik basıyor. Her insandan korkuyorum. Kimdir bu sokakları dolduran adamlar? Bu koca şehir, ne kadar birbirine yabancı insanlarla dolu. Sevişemeyecek olduktan sonra neden insanlar böyle birbiri içine giren şehirler yapmışlar? Aklım ermiyor. Birbirini küçük görmeye, boğazlaşmaya, kandırmaya mı? Nasıl birbirinden bu kadar ayrı, birbirini bu kadar tanımayan insanlar bir şehirde yaşıyor?

Mahalle gene ne olsa mahalledir. Benim dükkân yanabilir, aç da kalabilirim. Ama bana öyle gelir ki, şu öğleleri limonlu terbiyeli işkembe çorbasını içtiğim işkembeci beni ölünceye kadar besleyecek. Portakalcı Salomon çürük portakalları çıplak Yahudi çocuklarına nasıl dağıtıyorsa, ben geçerken de iki tane avucuma koyacak. O günler belki elbiselerim pek eski olur da içeriye almaz ama pastanenin madamı kapısının önünde bana bir kapuçina içerir.

Bunlar hayal ama, mahalleme ben böyle seviyorum işte! Hele eski tanıdıkları hiç görmek istemiyorum. Ara sıra mahallede onlardan birine rastlıyorum:

“Vay! Sen buralarda, ha?”

Boynumu büküp “Ne yapayım?” der gibi bakıyorum.

“Kim bilir ne dalgan vardır” diyorlar.

Sonra:

“Ulan! Serserilikten vazgeçmedin gitti.”

Serserilikten değil, kendimden vazgeçtim ama dert anlatamıyorum. Kimisi:

“Bilirim seni, hunzır, gene kimin peşindesin kim bilir” diyor.

Kendi peşimi bile bıraktım. Ama o marangozun dostu, bir gözüne karatavuk oturmuş, elleri çukur çukur esmer Yahudi kızına bayılıyorum. Kim bilir ne tatlı yerleri, ne kokulu tarafları vardır, kalın bacaklarından gayrı.

Dün mahalleden şöyle bir çıkmaya karar verdim. Unkapanı'ndan vurup Saraçhane'ye çıktım. İstanbul bayağı değişmiş. Şaşırıdım kaldım. Hoşuma da gitti bir bakıma:

Temiz asfalt, kocaman yollar... O su kemeri ne güzel şeymiş meğer! Nedir o ta bir kilometreden bir takızafer gibi görünüşü! Yanında Gazanferaga Medresesi şişşirin, bembeyaz. Parklar, ağaçlar gördüm. İnsanlar gördüm. Ürkek ürkek dolaştım. Kızıtaşı'na kadar uzandım. Fatih'ten aşağıya yürümeye başladım. Saraçhane'ye vardım. Baktım bir binanın tepesine yıkıcılar çıkmış, yıkıyorlar. Şuralarda bir hamam vardı, dedim kendi kendime. Yıkılan o hamammış. O sıra vücuduma bir hamamda yıkanmak kaşıntısı geldi.

Ne olursa olsun, artık kepezeliği ele aldık, onu da söyleyeyim: Yedi senedir yıkanmamıştım. Yıkanmak aklıma bile gelmemişti. Beni bir kaşıntı aldı, bir kaşıntı!.. Bitlendim gibime geldi. Bir hamama girdim. Bir yıkandım, bir yıkandım! Fitol fitil de kir çıktı. Ama ben de rahat ettim. Aman, bir terlemişim, aman bir terlemişim! Ellerimi nereye sürsem elimde deri parçası mı, yağ parçası mı, kir parçası mı, ne bileyim bir şeyler kaldı. Şaştım kaldım insanoglunun bu kadar çöru çöpu olmasına... Bayağı kabuk bağlamışız.

Hamamdan çıkıp tramvaya atladım. Eve uğrayayım da sonra akşama bir de Teşvikiye taraflarına gideyim diyordum. Eve döndüm. Yatağıma şöyle bir uzanmamla uyumam, yirmi dört saat uyumam bir oldu. Uyandığım zaman saat, ertesi gün ikiydi. Aşağı yukarı tam yirmi saat uyumuşum. Doğru işkembeciye koştum.

Bayram:

“Maşallah renginiz pek iyi Mansur Bey” dedi.

Söyleyemezdim ya, hamama gittim diye. Çorbama sarımsak koydurtmadım. Gezintimi yaptım. Hava kararırken Maçka'ya vardım. Oralar da bir başka âlem... Dönüşte yedi sene daha mahalleden dışarı çıkmamaya karar verdim dedim, olmadı. Bu ba-

şımı döndüren, iki günlük hayattan şaşkına dönmüştüm. Bir ara ne düşündüm bilir misiniz? Şu bizim dükkânla evi satayım. O sazlı gazino yok mu hani, söz açtığım? Orada dışarı siparişlerini gören kız vardı ya, –hani alını dar olanı– onu metres tutayım. Bir sene sonra da öleyim.

Bineyim bir Boğaziçi vapuruna günün birinde. Bebek’le Arnavutköy önlerinde arka taraftaki oturduğum kanepeden kalkayım, etrafıma bakayım; kimseler yoksa, denizin içine bırakıvereyim kendimi.

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

Ben Ne Yapayım?

Dün akşam soframda yediğim yemeğin bana dört yüz yetmiş kuruşa mal olduğunu hesap ettiğim zaman, korktum. Yazı yazmayı iş saydığım için başka iş yapmamaya karar vermiştim. Şimdi haftada iki lira şu yazımdan alıyorum. İleride, kim bilir başka gazetelere de yazar, geçinirim. Ömrüm oldukça genç muharrir olarak kalmayacağım ya!

Gazetelere bir buçuk liraya hikâye, adliye röportajı yazdım. Küçük bir iradım var, eski zamanda ana oğul bize yetiyordu, şimdi devede kulak oldu. Daha birkaç sene dişimi sıkacağım. Kim ne derse desin!.. Yalnız yazımla geçinmek kararını kafamdan kimse sökemez.

Ayda kırk beş lira ile bir gazeteye kapılanmak bile mümkün değil. Muallimlik yapamam. Kendim bir şey bilmiyorum ki, başkalarına öğreteyim. Hem çocuklar üç günde tepeme binerler. Bundan üç sene evvel ticaret yapayım dedim. Rahmetli babam bir ortak buldu. Zaten bu adam kendisi müracaat etmiş, görülmemiş imla yanlışlarıyla dolu, göz yaşartıcı bir mektup yazmıştı. Adam babamın eski arkadaşlarındandı. Mektubunda: “Beraber çalıştık. O zamanlar ben pek gençtim, biraz aşırı gittim. Fakat alırım paktır. Yedimse kendi paramı yedim. Mahdum beyin büyüdüğünü, kendisine bir ticarethane açacağını işittim. Namusumla çalışıp yeniden ticari itibarımı kazanmama müsaade etmeni yalvarırım. Dün akşam, gördüğüm bir rüya bana sayende çok ileri gideceğimizi tebşir etti.¹⁰ Peygamber efendimiz...”

10. Müjdelemek.

Doğrusu hazin bir mektuptu. Gözlerim yaşardı. Babam, tüccar olmasına rağmen benden daha hassastı. O da ağladı.

Adamcağız geldi. Çiçek bozuğu, kısa boylu, ateş gibi gözlü, işgüzar bir adamdı. Beraber bir yer tuttuk. Firmamızı kararlaştırdık. Sermayeyi peder düzdü. İşe başladık. O zamanlar daha ortalıkta harp gürültüsü filan olmadığı için elli çuval fasulyeyi Ekim’de aldık, Aralık’ta satacaktık. Bu arada da yumurta alıyor, patates alıyor, satıyorduk. Ben, yazıhane gibi bir yerde oturdum. O, dışarıda, hiç ardı arkası kesilmeyen, çoğu sefil, Yahudi kıyafetli adamlarla pazarlıktaydı. Yumurtaları ayıran bir de makinemiz vardı. Işık yanar; yumurtanın içi koyu, açık sarı, kavu niçi, siyah renklerle gözüdür, ayırırdık. Yukarıdaki odalarda elli çuval fasulyemiz vardı. Ne olsa yeni işe başladığımız için, akşamları erken kaçardım. O, “Git, git” derdi, “daha gençsin, alışsın. Seni fazla yormak istemem. Şimdi ben gencim, sen çocuk. Sonra ben ihtiyarlarım, sen çalışsın.”

Bu ne biçim bir çalışmaydı? Ne yapıyorduk? O günleri bir su buharının içinden hatırlıyorum. Yemiş’ten kopan rüzgârın dolduğu ardiyemizde ne yaptığımızı bir türlü anlayamadım.

Fasulyeler yukarıda odalardaydı. Ben, “Fasulyenin fiyatı arttı mı?” diye sorardım. O, “Ne gezer!” derdi. “On para oynamadı.”

Bir gün, yukarı kattaki helaya gitmek üzere merdivenleri çıkmıştım. Ayağıma bir şey takıldı. Fasulye çuvallarının üzerine düştüm. Fasulyeler garip bir ses çıkardılar. Elimle vurdum. Ben bu sesi tanıyordum. Bir daha vurdum. A, bunlar cevizdi!

Aşağı inince, “Yahu Ali Bey” dedim, “yukarıda ceviz de mi var?” “Ha” dedi, “Ardiye için birisi koydu. Birkaç çuval...”

Akşam babama işi anlattım. Ertesi gün geldik. Dükkân kapalı. Anahtar bulup açtırdık. Bütün çuvalar cevizdi. Üzerlerinde de bir M. A. markası vardı.

Babam bana, “Aptal” dedi, “herif fasulyeleri satmış. Yerine de başkalarının cevizlerini ardiyelik doldurmuş. Sen uyu hâlâ!”

Adamı bir daha göremedik.

O buhar içinde hatırlıyorum ki, o civarda insanlar korkunç şeylerdi. Garip gözleri vardı. Sabah sabah damlıyorlar; nasıl kazık atacağız birisine diye fırıl fırıl, yalnız hamallarla çuvalların gezindiği sokaklarda dolaşıyorlardı. Bütün mesele bir yere mal yağmaktı. Bütün mesele ötekini kafese koymaktı. Zamanlar normaldi ama bu normal zamanda da onlar, anormal zamanlar için pişiyorlar, sanki bugünü bekliyorlardı.

Yukarıdaki hikâyemin kahramanlarıyla dolu bin bir çarşıda, bin bir vurguncuyu yakalamak imkânsızdır. Yakalanan, bir komşunun garazına yahut bir elbirliğine yahut da bir oyuna kurban gitmiştir.

Bu garip, korkunç sokakları, bu büyük taş ardiyeli, Bizans'tan kalma garip dehlizli bakkal dükkânlarını; o kocaman bıyıklı, yağlı vücutlu, yalnız evini, oğlunu, zevkini, kızının çeyizini düşünen adamı ıslaha imkân yoktur. Onlar fasulye çuvallarını gözlerimizin önünde durmadan başkalarının ceviz çuvallarıyla değiştirecekler, bir gün ortadan sır olacaklardır.

Ben haftada iki lira ile gazetelerde yazı yazmaya devam ettikçe onlar bunu yapacaktır. Yarından itibaren yazı yazmıyorum. Birkaç param var. Bulgur mu olur, pirinç mi olur, yoksa nohut mu, alıp saklayacağım. Başka kurtuluş yolu yok.

Eskiden memur olan bir arkadaşım var. Geçenlerde rastladım. Şık, tertemiz elbiseler, bilmem nereden alınmış on dört buçuk liralık bir kravat, altmış beş liralık pabuç!

“Yahu, bu ne hal” dedim.

“Memuriyetten ayrıldım, ticaret yapıyorum.”

Arkadaş daha saflığını, iyi yürekliliğini muhafaza ediyor. Sırlarını yarı yarıya ifşa etti:

“Ne yapayım” dedi, “ne yapayım? Allah aşkına, söyle, öleyim mi? Altı yüz lira buldum, bugün yedi bin liram var.”

Söyleyin ben ne yapayım? Yazı yazmak, böylece şu harbi atlatıp iyi bir kütüphane açmayı düşünüyor, yalnız kendilerine, zevklerine güvendiğim insanlar vasıtasıyla kitaplar çıkartmak tâbîlik¹¹ etmek istiyordum. Hiçbir kötü kitap basmamak şartıyla hayatımı kazanmayı tasarlamıştım. Olmayacak. Böyle giderse, babadan miras birkaç parçayı da tüketeceğim. Ne yapayım? Bulgur mu alayım, dersiniz? Bizans'tan kalma o İstanbul Balıkpazarı'nın yukarısındaki kocaman yapılardan birisine tepeleme doldurayım, içine de bir Kürt bekçi mi dikeyim? Ha, ne dersiniz?

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

11. Yayımcılık.

Her insandan korkuyorum. Kimdir bu sokakları dolduran adamlar? Bu koca şehir, ne kadar birbirine yabancı insanlarla dolu. Sevişemeyecek olduktan sonra neden insanlar böyle birbiri içine giren şehirler yapmışlar? Aklım ermiyor. Birbirini küçük görmeye, boğazlaşmaya, kandırmaya mı? Nasıl birbirinden bu kadar ayrı, birbirini bu kadar tanımayan insanlar bir şehirde yaşıyor?

Denizi, vapuru, adası, mahalle kahveleri, salaş meyhaneleri, bohem pasajları, Ermeni balıkçısı, topal martısı, Lüzumsuz Adam'ı, sokak köpekleri, bin bir hüznün oynadığı günbatımları, gün doğmadan sokakları dolduran ameleleri, paydos saatlerinin umutsuz memurları, rakı şişesinde balık olan şairleri, neşeli kumpanyaları, sokakları utangaçça adımlayan yoksul çocukları, gayrimüslimleri, yalnızlığına ortak ettiği küçük insanlarıyla İstanbul'u yazdı Sait Faik, İstanbul oldu.

